

SONUNDA DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ GENEL DİREKTÖR SEÇİMLERİ TAMAMLANDI

GİRİŞ

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) dokuz aylık bir seçme (selection) süreci sonunda 15 Şubat 2021 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısı sonucunda Nijeryalı aday Dr. Ngozi Okonjo-Iweala'nın Genel Direktör olarak atanmasına ittifakla karar vermiştir. Dr. Ngozi 1 Mart tarihinde görevi resmen üstlenecektir.²

Böylece önceki Genel Direktör Roberto Azevedo'nun istifasını açıkladığı 14 Mayıs 2020 tarihinden bu yana ciddi bir seçme süreci geçiren DTÖ, COVID-19 salgının da körüklediği belirsizlik ortamını bir nebze de olsa geride bırakmıştır. Trump Yönetimi belki de seçme sürecini sekteye uğratarak DTÖ'yü etkinliğini törpülemek amacıyla üçüncü tura kalan Güney Koreli Yoo Myung-hee'ye desteğinde ısrar etmişti. Daha sonra Güney Koreli adayın çekildiğini 5 Şubat tarihinde ilan etmesi üzerine Biden Yönetimi Nijeryalı adayı güçlü bir şekilde destekleyeceğini açıklamıştı.

Dr. Ngozi teşekkür konuşmasında³ Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve DTÖ'nün 73 yıllık tarihinde ilk defa bir kadının ve Afrikalının seçilmesi ile tarihi bir adım atıldığını belirtmiştir. DTÖ'nün salgın öncesinde karşılaştığı hususların salgın ile daha şiddetli sorunlara dönüştüğünü ancak küresel ticaret bakımından 2021 yılının ümit vaat ettiğini, nitekim DTÖ'nün bu yıl mal ticaretinin güçlü bir şekilde sıçrayacağını, IMF'in ise ticaretin %8, küresel GSYH'nin ise %5,5 büyüyeceğini açıkladığını belirtmiştir. Ayrıca;

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257/Bozkurt+Aran>

² https://www.wto.org/english/news_e/news21_e/dgno_15feb21_e.htm

³ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/Jobs/GC/250.pdf&Open=True>

- Sağlık ürünleri ile ihracat kısıtlamalarının kaldırılması ve COVID-19 aşısı ile ilgili üretimi yaygınlaştıracak yeni bir anlayışla lisans anlaşmaları yapılması,
- Balıkçılık sübvansiyonları ile dijital ticaret müzakerelerinin hızlandırılması ve
- Anlaşmazlıkların Halli mekanizmasının etkinleştirilmesi konularını öncelikli alanlar olarak saymıştır.

Konuşmasında dikkati çeken başka bir unsur da, artık köhneleşen DTÖ kurallarının daha yaratıcı kurallar içeren bazı bölgesel, ikili ve çoklu ticaret anlaşmalarının gerisinde kaldığını kaydetmiş ve bu yeni kuralların DTÖ açısından yararlanması gerektiğini söylemesi olmuştur.

DTÖ'deki seçme sürecinin geçirdiği aşamalar, buna ilişkin uygulanan mekanizma ve Dr. Ngozi'nin özgeçmişi hakkında aşağıdaki yazılarda geniş bilgi ve değerlendirmeler yer almaktadır.⁴

NE BEKLEMELİ

Dr. Ngozi'nin Genel Direktörlük görevi üstlenmesi olumlu bir adımdır. Bunun çok taraflı ticaret sistemine olası etkilerini neler olabileceğini farklı açılardan değerlendirmek uygun olacaktır.

İlk önce; **Genel Direktör görevi ile ilgili konuyu ele almak** uygun olacaktır. Kurallı ticaretin yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde karşılaştığı meydan okumalara DTÖ'nün yanıt vermesi elbette sadece Genel Direktörlük makamı ile doğrudan ilişkili olmadığı düşünülmelidir. Dr. Ngozi Dünya Bankasında ikinci adam olarak uzun yıllar görev yapması onun kişisel yetenekleri bakımından ehil olduğu anlamına gelmektedir. Bununla beraber Genel Direktörlük makamı büyük oranda üyelerin talepleri doğrultusunda hareket ettiği için DTÖ sekretaryasının etkinliğinin ölçüsü üyelerin arzuları ile sınırlı olduğu dikkate alınmalıdır. DTÖ'yü diğer uluslararası örgütlerden ayıran fark DTÖ üyelerin güdümünde (member-driven) bir kuruluş olmasıdır.

Diğer taraftan Dr. Ngozi sağladığı uluslararası desteğe de değinmek uygun olacaktır. İlk kadın ve ilk Afrikalı Genel Direktör olmakla önemli bir ilki gerçekleştirmiştir. Bununla beraber Dr. Ngozi ABD vatandaşıdır⁵ ve 25 yıl Dünya Bankasında çalışmış ve Bankanın iki numaralı görevine üstlenmiştir. Uzun yılladır ailece ABD'de yaşamaktadır. Seçme sürecinde kendisine AB Ticaret eski Komiseri ve DTÖ eski Genel Direktörü olan Pascal Lamy'ın öncülük yapmıştır. Kampanyaya İrlanda eski Cumhurbaşkanı dâhil önemli Avrupalı şahsiyetlerin destek vermiş olması da kayda değerdir.

Ayrıca DTÖ gerçekten zorlu bir dönemden geçmektedir. Bir zamanlar değişmez gerçek olarak kabul edilen "liberal ekonomik düzen", 2008 finans krizi ile başlayan dönemden sonra farklı uygulamalar ve arayışlar öne çıkmaya başlamıştır. Korumacılığın daha yoğun olarak uygulandığı, 1994 yılından bu yana küresel anlamda düzenlemelerin yapılamadığı, Doha Turu müzakerelerinin sonuçsuz kaldığı, buna karşılık elektronik ticaret, hizmetler, data saklanması gibi alanlar da küresel anlamda düzenlemelere duyulan acil ihtiyacın ortaya çıktığı bir dönemden geçilmektedir. Bu dönemi aynı zamanda DTÖ'nün etkinliği konusunda şüphelerin yaygınlaştığı bir dönem olarak nitelendirmek olasıdır. Kısacası DTÖ ile beklentilerin yüksek olmadığı da dikkate alınmalıdır.

⁴ <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10222>

⁵ L.Norman; "WTO Appoints Nigeria's Ngozi Okonjo-Iweala as First Female Leader"; Wall Street Journal; 15 Şubat 2021

ABD Çin arasındaki jeopolitik rekabet DTÖ'yü de yakından ilgilendirmektedir. ABD ve Çin arasında ciddi rekabet alanlarından birisi de hiç şüphesiz DTÖ olmuştur. Çin'in 2001 yılında DTÖ'ye katılması sonrasında başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin, Çin'in "kurallı ticaretin" sorumlu bir paydaşı olarak liberal düzen ile ahenk içinde sitemin bir parçası olarak ticaret ve ekonomi politikalarını oluşturacağı temel beklentisi hâkimdi. Daha sonra Dünya Bankası Başkanı, ABD Ticaret Temsilcisi olan Robert Zoellick, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı iken 2005 yılında, Çini uluslararası sistemin "sorumlu bir paydaşı" olarak sistemin etkin işleyişine katkıda bulunmaya çağırmıştı.⁶

Daha sonraları 2008 krizinden itibaren ABD Yönetimleri, Çin'in sistemin liberal ekonomik düzenin kurallarına uymadığını, kamu iktisadi teşebbüslerine ağırlık verdiğini ve Çin'in genel uygulamalarının giderek Marksist-Leninist anlayış içinde liberal sistemden uzaklaştığını ısrarla ileri sürmüşlerdir. Özellikle Trump Yönetimi, Çin'in mevcut liberal sistemi istismar ederek sistemin kurallara uymadığı gibi DTÖ'nün de Çin'i bu kurallara riayet etmeye zorlamakta zaaf gösterdiği savı ile DTÖ'nün etkinliğini sınırlamayı tercih etmiştir. Genel Direktör seçimini bloke etmiş ayrıca Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasına üye atanmasını durdurarak zaafa uğratmıştır.

Biden Yönetimi farklı davranarak Dr. Ngozi'nin Genel Direktör seçimine olanak sağlamıştır. Bununla beraber ABD'nin DTÖ'ye ilişkin yaklaşımı ve kurallı ticaret konusunda Çin ile arasında hüküm süren çelişkili yaklaşımlarının ne şekilde giderileceği henüz belirmemiştir. Başka bir ifade ile DTÖ'nün temelde zaafa uğramasına neden ABD ve Çin arasındaki rekabetin Dr. Ngozi döneminde de sürmesi beklenmektedir.

DTÖ hukuki bakımdan bağlayıcı kurallar oluşturduğu için kuralların kabulünde 164 üye ülkenin de gerektiğinde veto etmeye kadar uzanan ciddi bir söz hakkı bulunmaktadır. Başta AB olmak üzere gelişmiş ülkelerin etkinliklerinin yanı sıra zaman içinde gelişen ülkelerin örgüt içinde ağırlığı da artmıştır. Buna rağmen ABD'nin ve Çin'in yaklaşımları önemini korumaktadır.

SON SÖZ

Küresel anlamda jeopolitik gerçeklerin dönüşüm emareleri gösterdiği bir dönemde Dr. Ngozi'nin Genel Direktörlük görevine dokuz aylık bir aradan sonra gelmesi önemlidir. Yeni Genel Direktörün ilk önceliği, DTÖ'ye üye 164 ülke tarafından kabul edilmiş ve hukuki bakımdan bağlayıcı kurallarının etkin şekilde uygulamasını sağlamak olmalıdır. Diğer öncelik alanı ise, çeyrek yüzyıldır uluslararası ticarete yeni gelişen dijital ticaret gibi yeni alanların kuralların tanımlanması olmalıdır.

Bu yeni alanlarla ilgili kurallarının belirlenmesi amacıyla ABD ve Çin arasında amansız bir rekabet sürmektedir. Böyle bir ortamın hüküm sürdüğü DTÖ'de kurallı ticaretin etkinliğinin ne yöne evirileceği Genel Direktör Dr. Ngozi'nin döneminde ortaya çıkacaktır.

⁶ K.Campbelli E.Ratner; "The China Reckoning"; Foreign Affairs; March/April 2018

SONUNDA DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ GENEL DİREKTÖR SEÇİMLERİ TAMAMLANDI